

УДК 343.9.018

Олексій Васильович Бочковий

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем превентивної діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7262-3416>

bochkin.0583@gmail.com

Андрій Миколайович Ханькевич

кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів факультету №2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6897-347X>

a.n.khankevich@gmail.com

ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА ПІДСТАВІ ОФІЦІЙНОЇ СТАТИСТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. В статті йдеться про формування та вплив офіційних статистичних показників кримінальної протиправності на прийняття тактичних і стратегічних управлінських рішень у сфері забезпечення громадської безпеки.

Звертається увага на те, що формальний підхід до кримінальної статистичної звітності не дозволяє використовувати її як об'єктивний показник під час оцінки реального стану речей у тій чи іншій сфері протидії кримінальної протиправності чи охорони публічного порядку, що у підсумку становить загрозу громадській безпеці України.

Перекручування уявлення про реальний стан речей, сформований на підставі недостовірних статистичних даних, призводить до реагування державних органів не на ті аспекти, які дійсно потребують уваги, в результаті чого впуску витрачається велика кількість людських та фінансових ресурсів, час – а сфери громадської безпеки, які дійсно потребують реагування держави, залишаються без підтримки.

Для вирішення проблеми авторами підтримується та пропонується ідея більш широкого використання у статистичних підрахунках сучасних інформаційно-аналітичних технологій, що не залежатимуть від людського фактору.

Ключові слова: громадська безпека, інформаційно-аналітичні технології, кримінальна протиправність, кримінальні правопорушення, статистичні дані.

Постановка проблеми. Оцінка ефективності діяльності будь-якого державного органу, у тому числі, здійснюється і на підставі статистичних даних. Та чи у повній мірі ми можемо довіряти статистичним показникам, які містяться у офіційній статистиці? Якщо ні, то чи об'єктивно є оцінка ефективності того чи іншого державного органу? Як формувати уявлення про необхідність удосконалення діяльності державних структур на підставі даних, точність яких сумнівна? З цими та іншими питаннями спробуємо розібратися у пропонованій статті.

Для відповіді на поставлені питання найкраще аналізувати діяльність, яка піддається кількісному обчисленню. Однією з таких є діяльність правоохоронних органів щодо протидії окремих видам правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню питань, пов'язаних із ефективністю діяльності правоохоронних органів на

підставі офіційної статистики у сфері забезпечення громадської безпеки дослідженні в працях вітчизняних науковців, зокрема слід відзначити наукові напрацювання вчених І. Бережнюка, І. Бурдиги, М. Губи, О. Гребельника, С. Доїденко, Я. Жаліла, О. Єгорова, М. Каленського, А. Крисоватого, В. Мартинюка, К. Новікової, Д. Писаренко, Н. Філіпенко та ін. Однак наявність новітніх загроз та викликів щодо забезпечення громадської безпеки підтверджує необхідність подальшого дослідження цієї проблематики.

Метою статті є аналіз концептуальних засад, поглядів та ідей щодо розуміння сутності застосування спеціальних знань при виявленні і розслідуванні злочинів у сфері комп'ютерної інформації та високих технологій та розробку теоретико-прикладних пропозицій щодо застосування її напрацювань у практику протидії злочинності.

Викладення основного матеріалу. Надзвичайно актуальною є тема незаконного обігу зброї,

адже він сьогодні сягнув загрозливих масштабів, про що свідчить кількість вилученої зброї та боєприпасів та звіти щодо «втрачених» одиниць зброї у складах Луганської, Донецької областей та АРК. Не будемо також забувати і про факти незаконного продажу озброєння з військових частин, які інколи намагаються приховати шляхом організації «диверсій» чи пожеж [1].

Останнім же часом тема обігу зброї сколихнула суспільство через стремління законодавця врегулювати законний її обіг шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту [2].

Разом з тим, здійснюючи наукові дослідження за вказаною тематикою на замовлення територіальних підрозділів Національної поліції постійно виникає необхідність у вивченні сучасного стану практики та кількісних показників діяльності для обґрунтування чи спростовування гіпотез.

Здійснюючи збір інформації щодо протидії незаконному обігу вогнепальної зброї підрозділами Національної поліції виявилось, що інформація, яка доповідається керівництву територіального органу Національної поліції та інформація, яка надсилається для формування офіційних даних відомства, які у подальшому передаються Офісу Генерального прокурора для розміщення на сай-

час нарад та заслуховувань, періодично вказують «формальність» як один з систематичних недоліків під час підбиття підсумків численних відпрацювань та операцій. Ні для кого не секрет, що деякі керівники приймають рішення щодо перенесення реєстрації тих чи інших правопорушень, щоб вони потрапили у терміни проведення відповідних відпрацювань.

Оцінюючи офіційну статистику складається враження, що правоохоронна система сповідує концепцію прийняття бажаного за дійсне, що є результатом вирішення конфлікту між переконаннями та бажаннями.

Зокрема, за твердженням начальника Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції Василя Неволі, яке процитував аналітичний портал «Слово і діло» посилаючись на прес-службу МВС, основний канал потрапляння зброї в Україні – це «непідконтрольні території» [3]. Тоді виникає питання, де ж зброя бралась до 2014 року, коли не було «непідконтрольних територій»? Адже у 2013 році було вилучено 1693 одиниці вогнепальної зброї, що менше лише на 7,6% у порівнянні з показником 2019 року. А якщо взяти 2016 рік, то було зареєстровано 6225 кримінальних проваджень

Інша, але також неоднозначна ситуація склалась під час дослідження показників протидії наркозлочинності серед неповнолітніх. Так, встановлено, що у 2018 році всього неповнолітніми вчинено 14 злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, з яких 2 – збут. При цьому, у 2019 році таких злочинів було 20, з яких 6 збут. А у 2020 році таких злочинів вже було 54, з яких 39 збут!

При цьому, всього в Україні неповнолітніми або за їх участю за 2020 рік зареєстровано 4435 злочинів, з яких 330 (7,4%) злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, близько 60% з яких (196) є збутом наркотичних засобів.

У той же час, у 2013 році неповнолітніми вчинено 8781 злочин, що на 50% більше ніж у 2020-му, з яких у сфері обігу наркотичних засобів 383 злочини (4,4%), 21% (81) з яких збут наркотичних засобів.

Доречним буде також зауважити, що у 2016 році, з 5230 злочинів, вчинених неповнолітніми тільки 126 (2,4%) у сфері обігу наркотичних засо-

бів і тільки 7 фактів збуту наркотичних засобів серед неповнолітніх за рік.

Таким чином, на фоні відносного зниження кількості злочинів серед неповнолітніх, спостерігаємо значне зростання питомої ваги правопорушень вчинених неповнолітніми або з їх участю у сфері обігу наркотичних засобів з 4,4% у 2013 році (2,4% – 2016) до 7,4% у 2020 році. При цьому виявлених фактів збуту наркотичних речовин неповнолітніми у 2020 році на 241% більше ніж у 2013, що не може не викликати занепокоєння.

Разом з тим, потрібно враховувати надзвичайно важливий аспект злочинності неповнолітніх – високий рівень латентності, адже такі факти старанно приховуються як самими правопорушниками та особами, які залученні до незаконного обороту наркотичних засобів, так і батьками та родичами неповнолітніх, щоб уникнути суспільного осуду.

На фоні загальної високої латентності злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

найбільший їх рівень за об'єктивними обставинами можна визнати відносно розповсюдження наркотичних засобів із використанням мережі Інтернет. Саме Інтернет, на сучасному етапі, є найбільшим фактором, який сприяє залученню до незаконних дій саме неповнолітніх осіб.

І саме цей фактор вказує на необхідність суттєвого перегляду підходу щодо протидії правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотичних засобів зі сторони Національної поліції. Класичні засоби та методи протидії у даному випадку показують недостатню ефективність як на етапі пошуку відповідної інформації про правопорушення та його документування, так і під час превентивних заходів серед молоді.

У будь-якому випадку, дані розбіжності у офіційних статистичних даних та тим, що спостерігається навкруги, не дозволяє їх брати як об'єктивний показник під час оцінки реального стану речей у тій чи іншій сфері протидії кримінальній протиправності чи охорони публічного порядку.

Разом з тим, ситуація серйозніша ніж здається. Адже потрібно враховувати, що прийняття бажаного за дійсне може призвести, так названу, сліпоту до непередбачуваних наслідків. Про це говорили ще в середині минулого століття Джером Бруннер та Сесілі Гудман [4]. Не зважаючи на те, що дослідження психологів були націлені на визначення сприйняття людьми тих чи інших об'єктів, а також помилюковість сприйняття у залежності від різних факторів впливу чи соціального статусу, висновки науковців можна використати для демонстрації негативних наслідків хибного уявлення про рівень злочинності на підставі показників статистики, які відрізняються від реального стану речей [5].

Відповідно до психологічної теорії прийняття бажаного за дійсне реалізується за трьома механізмами: систематична помилка уваги, систематична помилка інтерпретації та систематична помилка реакції.

Уявімо, що око людини буде передавати до мозку невірну інформацію щодо висоти сходів під час спуску з сходів Флорлі у Норвегії, які є найвищими дерев'яними сходами у світі й налічують 4444 щаблі. Можна припустити, що хибна оцінка висоти щабля призведе до спотикання на першому ж щаблі та може закінчитись летально.

Трагічність в оцінці хибних статистичних показників не менша. Адже на підставі кількісних показників діяльності правоохоронних органів здійснюється оцінка ефективності їх діяльності, вносяться корективи щодо планів роботи, залучаються додаткові сили чи засоби щодо протидії правопорушенням, показники вчинення яких збільшуються тощо. Більше того, на підставі аналізу статистичних даних визначаються сфери діяльності правоохоронних органів, які потребують реформування, або додаткових науково-методичних матеріалів, розробку яких здійснюють науковці. Ці ж самі показники використовуються для обґрунтування змін до чинного законодавства.

Як результат, у разі хибності початкового уявлення про реальний стан речей, який був сформований на підставі недостовірних статистичних даних, буде здійснене реагування не на ті аспекти, які дійсно потребують уваги, буде затрачена велика кількість людських та фінансових ресурсів, час. А основне, ті сфери діяльності, які дійсно потребуватимуть реагування, залишаться без уваги.

У випадку з протидією кримінальній протиправності, наслідки неправильної оцінки сучасного стану на підставі хибних статистичних даних призводить до трагічних наслідків, адже кожен злочин чи правопорушення – це посягання на права людини, інколи й на її життя та здоров'я, а особливо правопорушень, які пов'язані зі зброєю чи наркотичними засобами.

При цьому, ми маємо доступні засоби як для усунення вказаних вище прорахунків, так і для того, щоб не допускати їх у майбутньому. Такі засоби нам надають сучасні інформаційні технології. Адже за прогнозами компанії IDC (International Data Corporation), яка спеціалізується на аналітиці в сфері інформаційних технологій, більша частина даних буде генерована не людьми, а різного роду пристроями в ході їх взаємодії між собою та мережами даних (наприклад, смартфонами, пристроями радіочастотної ідентифікації (RFID), супутниковими системами навігації типу (GPS) [6, с. 2-11]. Вказаний факт має втілені приклади. Так, керівництво соціальної мережі Facebook було вимушене відключити систему штучного інтелекту після того, коли машини почали спілкуватись на своїй мові, яку люди не розуміли [7]. Схожа історія відбулась і з Google. Його система онлайн-перекладу сама відмовилась від принципу розбивати усі речення на окремі слова та фрази (це знижувало якість перекладу) і створила нову мову-посередник. Яка дозволяла скоріше й точніше перекладати усю фразу повністю.

Разом із тим, правоохоронні органи показники своєї діяльності оцінюють на підставі даних, які самі ж корегують у ручному, в буквальному сенсі, режимі. Звісно, для того, щоб порахувати кількість вилученої зброї інформаційні технології не потрібні. Та вони потрібні для того, щоб попередити спотворення статистичної інформації, а також для того, щоб аналізувати причини неналежного обліку даних. Наприклад, у разі забезпечення цифрового обліку усіх вилучених об'єктів ще з моменту їх виявлення, факт безвідповідального зберігання вилученої зброї буде виявлений відразу, забезпечивши при цьому економію часу та засобів, а сам факт існування такого обліку буде попереджувальним фактором для таких випадків взагалі.

Висновки. Звісно, запровадження вказаних вище новел у правоохоронну діяльність потребує часу та немалих фінансових затрат. Але ж це не привід ігнорувати елементарні засоби аналізу та обробки даних, які доступні чи не кожному випускнику-програмісту. Перш за все потрібно

перестати видавати бажане за дійсне, та дати можливість дослідникам використовувати достовірні дані щодо протидії правопорушенням,

щоб мати можливість формувати об'єктивні висновки та пропонувати дієві шляхи вирішення проблем.

Список використаних джерел:

1. гор Бурдига. Від тероризму до розкрадання: чому в Україні вибухають артилерійські склади. URL: <https://p.dw.com/p/36Fip> (дата звернення: 31.07.21) [in Ukr.].
2. Проект Закону про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї №4335 від 06.11.2020 URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363 (дата звернення: 31.07.21) [in Ukr.].
3. У МВС назвали кількість вилученої за рік зброї. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/21/novyna/suspilstvo/mvs-nazvaly-kilkist-vyluchenoyi-rik-zbroyi> (дата звернення: 31.07.21) [in Ukr.].
4. Офіційний сайт Українського науково-дослідного інституту соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України URL: <http://undisspn.org.ua/index.php/ru/2014-01-18-17-39-31.html> (дата звернення: 31.07.21) [in Ukr.].
5. Riccio, Matthew; Cole, Shana; Balcetis, Emily; Emily. Seeing the Expected, the Desired, and the Feared: Influences on Perceptual Interpretation and Directed Attention (англ.) // Social and Personality Psychology Compass : journal. – 2013. – June (vol. 7, no. 6). – P. 401–414. [in Engl.].
6. Bochkoviy O., Khankevich A. The Impact of Information Technology on Ensuring Human Rights and Freedoms in an Open Society // European Reforms Bulletin scientific peer-reviewed journal, 2020, №3. P. 2–11. URL: http://aord.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/European-Reforms-Bulletin_3_2020.pdf (дата звернення: 31.07.21) [in Ukr.].
7. Писаренко Д. Боту изобрели свой язык. Опасно ли развитие искусственного интеллекта? // «Аргументы и Факты» №32 09/08/2017 URL: https://aif.ru/society/science/boty_izobreli_svoy_yazyk_opasno_li_razvitie_iskusstvennogo_intellekta (дата звернення: 31.07.21) [in Rus.].

References

List of legal documents

Legislation

1. Proekt Zakonu pro obih tsyvil'noyi vohnepal'noyi zbroyi ta boyovykh prypasiv do neyi №4335 vid 06.11.2020 URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363 (data zvernennya: 31.07.21) [in Ukr.].

Bibliography

Journal articles

2. Riccio, Matthew & Cole, Shana & Balcetis, Emily; Emily (2013) Seeing the Expected, the Desired, and the Feared: Influences on Perceptual Interpretation and Directed Attention (англ.) // Social and Personality Psychology Compass : journal. June (vol. 7, no. 6). – P. 401–414. [in Engl.].
3. Bochkoviy, O. & Khankevich, A. (2020) The Impact of Information Technology on Ensuring Human Rights and Freedoms in an Open Society // European Reforms Bulletin scientific peer-reviewed journal/ №3. P. 2–11. URL: http://aord.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/European-Reforms-Bulletin_3_2020.pdf (дата звернення: 31.07.21) [in Ukr.].
4. Pisarenko. D. (2017) Boty izobreli svoj yazyk. Opasno li razvitiye iskusstvennogo intellekta? [Bots invented their own language. Is the development of artificial intelligence dangerous?] «Аргументы и Факты» №32 09.08.2017 URL: https://aif.ru/society/science/boty_izobreli_svoy_yazyk_opasno_li_razvitie_iskusstvenno Websites
5. Ihor Burdyha Vid teroryzmu do rozkradannya: chomu v Ukrayini vybukhayut' artyleriy'ski sklady

[From terrorism to theft: why artillery depots explode in Ukraine.]. URL: <https://p.dw.com/p/36Fip> (data zvernennya: 31.07.21) [in Ukr.].

6. U MVS nazvaly kil'kist' vyluchenoyi za rik zbroyi [The Ministry of Internal Affairs named the number of weapons seized during the year.]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/21/novyna/suspilstvo/mvs-nazvaly-kilkist-vyluchenoyi-rik-zbroyi> (data zvernennya: 31.07.21) [in Ukr.].
7. Ofitsiynyy sayt Ukrayins'koho naukovo-doslidnoho instytutu sotsial'noyi i sudovoyi psykhiatriyi ta narkolohiyi MOZ Ukrayiny [Official site of the Ukrainian Research Institute of Social and Forensic Psychiatry and Addiction of the Ministry of Health of Ukraine] URL: <http://undisspn.org.ua/index.php/ru/2014-01-18-17-39-31.html> (data zvernennya: 31.07.21) [in Ukr.].

Oleksii Bochkovyi
Andrii Khankevych

ON THE QUESTION OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES ON THE BASIS OF OFFICIAL STATISTICS IN THE FIELD OF PUBLIC SECURITY

Abstract. *The article deals with the formation and influence of official statistical indicators of criminal illegality on the adoption of tactical and strategic management decisions in the field of public safety.*

Attention is drawn to the fact that the formal approach to criminal statistical reporting does not allow to use it as an objective indicator when assessing the real state of affairs in a particular area of combating criminal illegality or protection of public order, which ultimately threatens public safety in Ukraine.

The distortion of the real state of affairs, formed on the basis of unreliable statistics, leads to the response of public authorities not to those aspects that really need attention, resulting in a waste of a lot of human and financial resources, time - and public safety, which really need a response from the state, remain without support.

To solve the problem, the authors support and propose the idea of wider use in statistical calculations of modern information and analytical technologies that do not depend on the human factor.

Key words: *public safety, information-analytical technologies, criminal illegality, criminal offenses, statistical data.*